

Macierzyństwo w dobie pandemii COVID-19: znaczenie współpracy rodzicielskiej w wyjaśnianiu satysfakcji małżeńskiej i z życia matek

Motherhood during the COVID-19 pandemic: the significance of coparenting in explaining mothers' marital satisfaction and life satisfaction

<https://doi.org/10.34766/fer.v61i1.1342>

Sabina Więsyk^a, Bogusława Lachowska^b

^a Sabina Więsyk¹, <https://orcid.org/0000-0003-2999-4646>

^b Bogusława Lachowska¹, <https://orcid.org/0000-0002-6858-6314>

¹ Katedra Psychologii Wychowawczej i Rodziny, Instytut Psychologii, Wydział Nauk Społecznych, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

Abstrakt: Pomimo obserwowanych współcześnie zmian w sposobie, w jaki kobiety i mężczyźni angażują się w role rodzinne, matki wciąż pełnią kluczową rolę w sprawowaniu opieki i wychowaniu dzieci. Z tego powodu ich dobrostan wydaje się mieć szczególne znaczenie dla funkcjonowania całego systemu rodzinnego. Biorąc pod uwagę wymogi, jakim musiały sprostać matki w dobie pandemii COVID-19, postanowiono sprawdzić jakie czynniki mają znaczenie w wyjaśnianiu ich satysfakcji z życia i z małżeństwa. Szczególną uwagę zwrócono na współpracę rodzicielską, która zgodnie z literaturą stanowić może cenny zasób, pozwalający lepiej radzić sobie ze stresorami rodzinnymi. W badaniu wzięło udział 375 matek, pozostających w związku małżeńskim i sprawujących opiekę nad przynajmniej jednym dzieckiem w wieku 7-12 lat. Współpracę rodzicielską zbadano za pomocą Skali Współpracy Rodzicielskiej (Więsyk i in., 2024), do zbadania satysfakcji wykorzystano Skalę Satysfakcji z Życia (Diener i in., 1985) oraz Skalę Satysfakcji z Małżeństwa (Norton, 1983). Spodziewano się, iż jakość współpracy rodzicielskiej jest w dodatnim związku z satysfakcją z małżeństwa (H1) oraz z satysfakcją z życia (H2). W wyniku hierarchicznej analizy regresji stwierdzono, iż współpraca rodzicielska jest najważniejszym predyktorem wyjaśniającym satysfakcję z życia i satysfakcję z małżeństwa badanych matek. Stwierdzono, iż jakość współpracy rodzicielskiej ma szczególnie duże znaczenie w wyjaśnianiu satysfakcji z małżeństwa a silny związek tych dwóch zmiennych może być opisywany z użyciem mechanizmu przenikania.

Słowa kluczowe: macierzyństwo, pandemia COVID-19, satysfakcja z małżeństwa, satysfakcja z życia, współpraca rodzicielska

Wprowadzenie

Pomimo obserwowanego na przestrzeni ostatnich dziesięcioleci wzrostu zaangażowania mężczyzn w role rodzinne (Bakiera, 2014; Gębka, 2007), kobiety wciąż wypełniają większość czynności opiekuńczo-wychowawczych oraz prac domowych (Bianchi, Sayer, Milkie, Robinson, 2012; Michoń, 2016). Zdaniem wielu badaczy (m.in. Binder, 2022; Carlson, Petts, Pepin, 2022; Cummins, Brannon, 2022) pandemia COVID-19 nasiliła tę dysproporcję w stopniu zaangażowania kobiet i mężczyzn w role rodzinne. W wielu gospodarstwach domowych to przede wszystkim na matki została złożona odpowiedzialność za poradzenie sobie z wieloma nowymi i trudnymi

wyzwaniami, takimi jak np. większa opieka nad dziećmi i pomoc w nauce, reorganizacja dotychczasowej rutyny i planu dnia, ponowne dopasowanie obowiązków zawodowych i rodzinnych (Binder, 2022; Cummins, Brannon, 2022; Sevilla, Smith, 2020). W obliczu radzenia sobie z tego typu wymaganiami ważną rolę pełniły zasoby, czyli określone właściwości, cechy czy umiejętności, stanowiące potencjał adaptacyjny (McCubbin i in., 1980). Za kluczowy zasób z obszaru relacji rodzinnych, pozwalający lepiej adaptować się do wyzwań i zmian, którym podlega system rodzinny, uznaje się współpracę rodzicielską (Feinberg, 2002; Feinberg i in., 2021;

Pruett, Alschech, Saini, 2021). W świetle dotychczasowych badań, znaczenie współpracy rodzicielskiej dla wyjaśniania satysfakcji z życia i z małżeństwa matek adaptujących się do wymogów pandemii nie zostało w pełni wyjaśnione. W celu uzupełnienia tej luki w wiedzy przeprowadzono badanie pozwalające określić rolę współpracy rodzicielskiej w wyjaśnianiu satysfakcji z życia oraz satysfakcji z małżeństwa matek w czasie pandemii COVID-19.

1. Macierzyństwo w czasie pandemii COVID-19

Pandemiczne wymogi i restrykcje wymusiły wypracowanie nowych form rodzinnego bytowania (Daszykowska-Tobiasz, 2022; Feinberg i in., 2021; Gambin, Zawadzki, 2022; Prime, Wade, Browne 2020). Nauczanie i praca zdalna, czasowe zawieszenie działalności żłobków, przedszkoli, ośrodków kultury i rozrywki sprawiły, iż w porównaniu do czasów sprzed koronawirusa, znacznie zwiększył się czas spędzany razem w domu (Kurzępa, Leszczyński, Przybysz, 2022; Prime i in., 2020). Z uwagi na znaczące ograniczenie form pomocy świadczonej przez lekarzy czy terapeutów, rodzice byli niejednokrotnie jedynym źródłem wsparcia dla swoich dzieci, które w tym okresie były szczególnie narażone na doświadczanie symptomów depresyjnych i lękowych (Ellis, Dumas, Forbes, 2020; Oosterhoff, Palmer, Wilson, Shook, 2020). Niektórzy badacze (Gambin i in., 2020; Kurzępa i in., 2022) zwracają uwagę, iż zmiany wywołane lockdownem mogły być źródłem pozytywnych doświadczeń rodzinnych, dając okazję do częstszego podejmowania wspólnych aktywności, rozmów i budowania emocjonalnej bliskości. Jednakże dla wielu rodzin dostosowanie się do zmian w organizacji życia rodzinnego stało się przyczyną wzmożonych napięć i konfliktów (Markowska-Manista, Zakrzewska-Olędzka, 2020).

Sytuacja rodzin zależała częściowo od ilości i charakteru wyzwań, z którymi musiały się one mierzyć w okresie pandemii (Conway, Woodard, Zubrod, 2020). Dużą trudnością dla większości pracujących rodziców stało się utrzymanie jasnych granic pomiędzy rolami rodzinnymi i zawodowymi, zwłaszcza, gdy praca realizowana była zdalnie lub hybrydowo (Mar-

kowska-Manista, Zakrzewska-Olędzka, 2020; Binder, 2022). Częstym problemem, szczególnie w rodzinach wielodzietnych, stało się również współdzielenie przez rodziców i dzieci sprzętu komputerowego, niezbędnego do zdalnej pracy i nauki, które najczęściej toczyły się równocześnie (Bebel, 2020; Kurzępa i in., 2022). Badacze zauważyli (Lachowska, 2021; Milska-Musa, Krakowiak, Zdun-Ryżewska, Błażek, Słoniewski, 2021; Zawadzki, Popiel, Bielecki, Mroziński, Prąglowska, 2022), iż czynnikami, które miały istotne znaczenie dla dobrostanu rodziców w czasie pandemii COVID-19 była również sytuacja finansowa rodziny, poziom wykształcenia rodziców oraz subiektywny sposób postrzegania pandemii. Bardziej narażone na negatywne konsekwencje pandemii były osoby słabiej wykształcone (Milska-Musa i in., 2021), zmagające się z trudną sytuacją ekonomiczno-finansową (Bebel, 2020; Zawadzki i in., 2022), niekorzystnie oceniające swoje możliwości adaptacyjne do wymogów pandemii i odczuwające w związku z tym negatywne emocje (Paredes, Apaolaza, Fernandez-Robin, Hartmann, Yañez-Martinez, 2021; Vagnini i in., 2022).

W efekcie licznych wyzwań stojących przed rodziną w dobie pandemii, rodzice zaczęli doświadczać szeregu negatywnych skutków psychicznych, m.in. objawów PTSD, nadmiernego zamartwiania, strachu i symptomów depresji (Fong, Iarocci, 2020; Zou, Wu, Ren, Wang, 2022). Rodzice, częściej niż osoby nie mające dzieci, doświadczali stresu i trudności psychicznych (Pruett, i in., 2021; Russell, Hutchison, Tambling, Tomkunas, Horton, 2020). W szczególnie trudnej sytuacji znalazły się matki. To przede wszystkim na kobiety spadła odpowiedzialność za zarządzanie życiem rodziny (m.in. organizowanie czasu wolnego, dbanie o domową atmosferę, sprawowanie opieki nad osobami starszymi i dziećmi) i to one częściej ponosiły osobiste koszty wprowadzanych zmian (doświadczaly poczucia przepracowania, przeciążenia nowymi obowiązkami). Matki były w tym okresie bardziej niż inne grupy społeczne narażone na utratę pracy, częściej ograniczały jej zakres lub rezygnowały z niej dobrowolnie, aby sprostać wymaganiom opieki nad dziećmi, a także częściej zmuszone były zmienić formę wykonywanych obowiązków zawodowych na pracę zdalną (Binder, 2022; Collins, Landivar, Ruppanner, Scarborough, 2021; Petts, Carlson, Pepin, 2021).

Wielość i złożoność wyzwań, z którymi borykały się matki w okresie pandemii sprawiła, iż były grupą szczególnie narażoną na doświadczanie zaburzeń zdrowia psychicznego oraz stresu (Giannotti, i in., 2022; Russell i in., 2020; Zou i in., 2022). W badaniach Zou i in (2022) wykazano, iż częstotliwość występowania objawów depresyjnych u zbadanych matek wynosiła 21,4% (11,6% zgłaszało objawy depresyjne o umiarkowanym lub wysokim nasileniu), u ojców zaś – 19,6% (umiarkowanych lub ciężkich objawów depresyjnych doświadczało 10,6% badanych). Badacze dostrzegli również, iż sposób w jaki matki radziły sobie z wymaganiami pandemii był zróżnicowany i powiązany z zasobami, którymi dysponowały (Feinberg i in., 2021; Giannotti i in., 2022). Zasoby stanowią czynniki ochronne mogące zrównoważyć postawione jednostce wymagania, dając tym samym możliwość osiągania pozytywnych efektów (Patterson, 2002). Mogą być zlokalizowane zarówno na poziomie poszczególnych członków rodziny, właściwości systemu oraz poza jego granicami (McCubbin i in., 1980). Za ważny zasób, zlokalizowany wewnątrz rodziny, uważa się sprzyjającą pokonywaniu trudności jakość wzajemnych relacji, w tym dającą wsparcie i bliskość współpracę rodzicielską.

2. Współpraca rodzicielska jako zmienna wyjaśniająca satysfakcję matek

Współpraca rodzicielska (ang. coparenting) definiowana jest jako specyficzny rodzaj relacji łączącej dwoje osób realizujących role rodzicielskie, zaangażowanych w opiekę i wychowanie dziecka (Feinberg, 2003; Gable, Crnic, Belsky, 1994). Stanowi złożony, wielowymiarowy konstrukt odnoszący się, m.in. do sposobu, w jaki partnerzy dzielą się odpowiedzialnością za sprawy związane z dzieckiem, czy też w jaki odnoszą się względem siebie w obecności dziecka (Feinberg, 2002; Katz, Gottman, 1996). Relacja charakteryzująca się wsparciem, bliskością i otwartą komunikacją pozwala skuteczniej adaptować się rodzinie do różnorodnych wyzwań, takich jak: narodziny pierwszego dziecka (Feinberg i in.,

2016; Le, McDaniel, Leavitt, Feinberg, 2016), czy też pandemia COVID-19 (Feinberg i in., 2021, 2022; Pruett i in., 2021).

Zgodnie z paradygmatem systemowym podsystem rodzicielski pełni nadzorczą i kierowniczą rolę w zarządzaniu życiem rodzinnym a współpraca rodzicielska uznawana jest za centralny punkt systemu rodzinnego, wokół którego skupiają się procesy rodzinne (Feinberg, 2003; Minuchin, 1974; Weissman, Cohen, 1985). W pośredni i bezpośredni sposób łączy się z innymi obszarami funkcjonowania rodziny. Zgodnie z Ekologicznym Modelem Współpracy Rodzicielskiej Feinberga (2003), satysfakcja z małżeństwa oraz satysfakcja z życia mogą być bezpośrednio wyjaśniane przez jakość współpracy rodzicielskiej.

Tworzenie wspierających, bliskich i bazujących na porozumieniu relacji wspiera dobrostan jednostki oraz przyczynia się do doświadczania pozytywnych emocji i rozwoju, trudności w zakresie współpracy rodzicielskiej mogą zaś stanowić ryzyko obniżania się zadowolenia jednostki (Feinberg, 2002; Lamela, Figueiredo, Bastos, Feinberg, 2016). Większość badań poświęconych związkowi współpracy rodzicielskiej z satysfakcją z życia przeprowadzono w grupie rodziców rozwiedzionych (Augustijn, 2023; Lamela i in., 2016) lub pozostających w związkach niesformalizowanych (Mallette, Futris, Oshri, Brown, 2020). Dane uzyskane przez Augustijn (2023) ukazały, iż jakość współpracy rodzicielskiej dodatnio wiąże się z satysfakcją z życia, a przy tym wyjaśnia satysfakcję z życia rozwiedzionych rodziców lepiej niż prawnie uregulowany sposób, w jaki rodzice dzielą się władzą rodzicielską. Badaczka stwierdziła, iż wyższa jakość współpracy rodzicielskiej łączy się z wyższą satysfakcją z życia, zaś silniejszy konflikt pomiędzy rodzicami łączy się z niższą satysfakcją z życia (Augustijn, 2023). Również Lamela i współpracownicy (2016) zauważyli, iż konflikt we współpracy rodzicielskiej stanowi istotny czynnik ryzyka obniżania się satysfakcji z życia. Mallette i współpracownicy (2020), na podstawie wyników podłużnego badania w dużej grupie matek stwierdzili zaś, iż większy spadek wsparcia w zakresie współpracy rodzicielskiej i zaangażowania ojców w relację z dzieckiem łączył się z silniejszą depresją i mniejszą satysfakcją matek z życia.

Jakość współpracy rodzicielskiej ma również duże znaczenie dla sposobu, w jaki rodzice oceniają swoją relację małżeńską. Współpraca rodzicielska i relacja małżeńska stanowią powiązane ze sobą, wzajemnie na siebie oddziałujące, ale odrębne rodzaje relacji. W większości przypadków relacje małżeńskie mają swój początek jeszcze przed narodzinami dziecka i trwają na długo po tym, jak opuści ono dom rodzinny. Ukierunkowane są przede wszystkim na zaspokajanie emocjonalnych i intymnych potrzeb partnerów. Współpraca rodzicielska służy natomiast koordynacji działań zmierzających do zaspokajania emocjonalnych i fizycznych potrzeb dziecka (Feiberg, 2002; Van Egeren, 2004). W przypadku rozwodu, zrywającego relacje małżeńskie, współpraca rodzicielska stanowić może jedyną formę relacji pomiędzy rodzicami. Pomimo wskazanych różnic, zależności pomiędzy współpracą rodzicielską a relacją małżeńską mają silny i dwukierunkowy charakter, który w literaturze (Katz, Gottman, 1996; Morrill, Hines, Mahmood, Córdova, 2010) opisywany jest za pomocą mechanizmu przenikania (ang. mechanism of spillover). Mechanizm przenikania ma charakter intrapsychiczny, tzn. odnosi się do zmian, których przyczyna i skutek zlokalizowane są wewnątrz określonej osoby. Dotyczy takich oddziaływań między poszczególnymi obszarami funkcjonowania jednostki, które powodują podobieństwo pomiędzy tymi obszarami (Edwards, Rothbard, 2000; Lachowska, 2012). Ma miejsce w sytuacji, gdy emocje i nastroje powstałe w obrębie jednej roli (np. małżeńskiej) zmieniają sposób funkcjonowania w drugiej roli (np. w zakresie współpracy rodzicielskiej). Silny związek współpracy rodzicielskiej i relacji małżeńskiej został dostrzeżony przez wielu badaczy (Bonds, Gondoli, 2007; Le i in., 2016; Morrill i in., 2010; Van Egeren, 2004). Badania kobiet pokazują, iż jakość współpracy rodzicielskiej wywiera istotny efekt na sposób, w jaki oceniają one różne aspekty związku romantycznego, m.in. satysfakcję seksualną (Maas, McDaniel, Feinberg, Jones, 2018), stabilność związku (Feinberg, Brown, Kan, 2012), satysfakcję ze związku (Fillo, Simpson, Rholes, Kohn, 2015).

Współpraca rodzicielska stanowi zatem ważny zasób, który w obliczu napotkanych wyzwań (takich jak pandemia COVID-19) może chronić dobrostan rodziców i ich zadowolenie z życia (ujmowane

całościowo oraz w odniesieniu do specyficznych jego obszarów, w tym: relacji małżeńskiej). Wobec dużego narażenia matek na wymagania związane z pandemią, a także wobec ogromnego znaczenia ich funkcjonowania dla całego systemu rodzinnego, uznano, iż bardzo ważne i w pełni uzasadnione jest badanie czynników wyjaśniających ich satysfakcję. W pełni uzasadnione jest także badanie roli współpracy rodzicielskiej.

3. Metodologia badania własnego

Celem badania było określenie znaczenia współpracy rodzicielskiej w wyjaśnianiu satysfakcji z życia i z małżeństwa matek konfrontujących się z wymogami pandemii. Znaczenie współpracy rodzicielskiej zbadano przy kontroli znaczenia innych zmiennych ważnych dla satysfakcji z życia i małżeństwa. W analizach uwzględniono wybrane zmienne demograficzne (sytuacja finansowa, status zawodowy osoby badanej, status zawodowy partnera, wiek, liczbę dzieci oraz wykształcenie), a także dwa wskaźniki pandemii: poczucie zagrożenia COVID-19 oraz sumę trudności wywołanych pandemią. Zgodnie z teorią stresu (McCubbin i in., 1980; Patterson, 2002), stresor (w tym przypadku: suma trudności wywołanych pandemią) oraz percepcja stresora (tutaj: poczucie zagrożenia pandemią), stanowią dwa, powiązane ze sobą, ale różne elementy procesu radzenia sobie z trudnościami. W połączeniu z zasobami decydują o sposobie, w jaki jednostka lub rodzina zaadaptuje się do wymogów. Uwzględnienie różnych psychologicznych aspektów pandemii jest zatem uzasadnione teoretycznie.

Sformułowano następujące pytanie badawcze: jaki jest związek pomiędzy współpracą rodzicielską a satysfakcją z życia i satysfakcją z małżeństwa matek adaptujących się do wymogów pandemii?

W oparciu o założenia systemowej teorii rodziny (Minuchin, 1974) i Ekologicznego Modelu Współpracy Rodzicielskiej Marka Feinberga (2003), a także wyniki badań analizujących znaczenie współpracy rodzicielskiej dla sposobu, w jaki rodzice oceniają satysfakcję z życia oraz z relacji małżeńskiej, sformułowano następujące hipotezy:

- jakość współpracy rodzicielskiej jest w dodatnim związku z satysfakcją z małżeństwa (H1) oraz z satysfakcją z życia (H2).

Badanie przeprowadzono w lutym 2021 roku, niespełna rok po wprowadzeniu w Polsce stanu epidemii, tuż przed ogłoszeniem trzeciej fali koronawirusa. Ze względu na obowiązujące w tym czasie obostrzenia oraz zalecenia dotyczące ochrony przed rozprzestrzenianiem wirusa, badania przeprowadzono w formie on-line, za pośrednictwem ogólnopolskiego panelu badawczego Ariadna. Udział w badaniu był dobrowolny i anonimowy. Zaproszenie do udziału w badaniach wraz z linkiem do strony, na której zamieszczono pytania, wysyłane były mailowo. W otrzymanej wiadomości respondentki informowano, iż badanie dotyczy relacji rodzinnych w czasie pandemii, ponadto jaki jest szacunkowy czas trwania badania oraz iż możliwe jest zrezygnowanie z badania w każdym momencie. Zgodnie z regulaminem panelu badawczego, za udział w badaniach respondentki otrzymywały określoną pulę punktów, które następnie wymienić mogły na nagrody (rzeczowe lub w postaci voucherów na wybrane usługi).

3.1. Narzędzia badawcze

W badaniu wykorzystano następujące narzędzia badawcze:

1. Współpracę rodzicielską zbadano za pomocą *Skali Współpracy Rodzicielskiej* – CRS (Feinberg i in., 2012), w polskiej adaptacji Więsyk i in. (2024). Zadaniem osoby badanej było ustosunkowanie się do 33 stwierdzeń odnoszących się do sposobu, w jaki ona i jej partner działają razem jako rodzice (np. „Czuję, że mój partner jest mi bliski, kiedy widzę go, jak bawi się z naszym dzieckiem”). Stwierdzenia oceniano za pomocą siedmiostopniowej skali odpowiedzi (od 0 do 6), gdzie odpowiedź 0 oznacza „w naszym przypadku to całkowita nieprawda”, zaś 6 „w naszym przypadku to całkowita prawda” (dla pięciu ostatnich stwierdzeń odpowiedzi miały znaczenie – odpowiednio – „nigdy” i „bardzo często”). Wynik ogólny, stanowiący sumę wszystkich stwierdzeń mówi o bardziej pozytywnej współpracy rodzicielskiej. W badaniu własnym współczynnik rzetelności α -Cronbacha przyjął $\alpha = ,96$.
2. Poczucie zagrożenia COVID-19 zostało zbadane za pomocą opracowanego przez Conway, Woodarda i Zubroda (2020) Kwestionariusza Spostrzeganego Zagrożenia Koronawirusem (*The Perceived Coronavirus Threat Questionnaire*) w adaptacji Lachowskiej (2021). Składający się z pięciu stwierdzeń kwestionariusz służy ocenie zmartwień i poczucia zagrożenia powstałych w związku z epidemią koronawirusa (np. „Martwię się, że ja lub ludzie, których kocham, zachorujemy na koronawirusa (COVID-19)”). Odpowiedzi udzielane są na 7-stopniowej skali, gdzie 1 oznacza „wcale do mnie nie pasuje”, a 7 „bardzo do mnie pasuje”. Zakres możliwych do uzyskania wyników mieści się w przedziale od 5 do 35. Wyższy wynik oznacza doświadczanie większego poczucia zagrożenia epidemią koronawirusa. Skala posiada dobre właściwości psychometryczne (Lachowska, 2021). W badaniu własnym współczynnik rzetelności α Cronbacha wyniósł 0,94.
3. Doświadczanie zewnętrznych stresorów, spowodowanych pandemią COVID-19 i postrzegany wpływ pandemii na życie zbadano za pomocą skali opracowanej w oparciu o *Coronavirus Experiences and Impacts Questionnaire* (Conway i in., 2020), w tłumaczeniu Lachowskiej (2021). Skala składa się z 26 stwierdzeń. Zadaniem osoby badanej jest ocenić czy doświadczyła opisanej w poszczególnych stwierdzenia sytuacji w czasie pandemii. Odpowiedzi „tak” kodowane są jako wystąpienie danego doświadczenia i oznaczane jako 1 punkt. Zakres punktów możliwych do otrzymania zawiera się w granicy od 0 do 26. Suma odpowiedzi tworzy ogólny wskaźnik stresorów związanych z pandemią COVID-19. Im wyższy wynik, tym większa liczba doświadczeń negatywnych związanych z pandemią.
4. Satysfakcję z małżeństwa zbadano za pomocą pięciu stwierdzeń należących do *The Quality of Marriage Index QMI* (Norton, 1983). Osoba badana proszona jest o ocenienie, jak bardzo dane stwierdzenie pasuje do jej sytuacji (np. „Nasze małżeństwo jest dobre”). Odpowiedzi udzielane

są na siedmiostopniowej skali, na której 1 oznacza „zdecydowanie się nie zgadzam”, zaś 7 „zdecydowanie się zgadzam”. Wyższy wynik oznacza większą satysfakcję z małżeństwa. Rzetelność QMI w tym badaniu wynosi $\alpha = 0,98$.

5. Satysfakcję z życia zbadano za pomocą *The Satisfaction With Life Scale – SWLS* Dienera i wsp. (1985), w polskiej adaptacji Juczyńskiego (2001). Narzędzie składa się z 5 stwierdzeń, do których osoba badana ustosunkowuje się za pomocą 7-stopniowej skali odpowiedzi, gdzie 1 oznacza „zupełnie się nie zgadzam”, zaś 7 „całkowicie się zgadzam”. Wyższe wyniki wskazują na większą satysfakcję z życia (Juczyński, 2001). Treść przykładowego stwierdzenia: „Jestem zadowolona ze swojego życia”. Rzetelność skali w tym badaniu wynosi $\alpha = 0,90$.

3.2. Charakterystyka grupy badanej

W badaniu wzięło udział 375 kobiet spełniających dwa kryteria doboru do grupy: pozostawanie w związku małżeńskim oraz sprawowanie opieki nad przynajmniej jednym dzieckiem w wieku 7-12 lat. Do analiz włączono dane 360 respondentek, 15 zestawów odpowiedzi odrzucono ze względu na zbyt niskie zróżnicowanie odpowiedzi (odchylenie standardowe odpowiedzi wynosiło mniej niż 0,2).

Średnia wieku osób biorących udział w badaniu wynosiła $M = 36,98$ lat ($SD = 4,91$). Większość badanych stanowiły osoby z wykształceniem wyższym (55%) i średnim (34,4%). Respondentki mieszkały przede wszystkim na wsi (31,1%) oraz w miastach: dużych (powyżej 100 tys. mieszkańców – 26,1%), małych (do 50 tys. – 22,5%) i średnich (od 50 do 100 tys. – 20,3%). Większość badanych kobiet (71,1%) pracowała zarobkowo. Badane swoją sytuację finansowo-ekonomiczną oceniały najczęściej jako przeciętną (49,4%) i dobrą (41,7%). Średni staż związku osób badanych wynosił $M = 13,07$ lat ($SD = 4,92$). Prawie połowa osób badanych (46,1%) posiadała na wychowaniu dwoje dzieci, zaś 27,2% – jedno dziecko, a co piąta respondentka (20%) – troje dzieci. Najmniej liczną grupę stanowiły matki czworga dzieci (5,9%), a zaledwie dwie osoby podały, że wychowują pięcioro lub więcej dzieci (0,6%).

4. Wyniki badań

4.1. Charakterystyka sytuacji rodzinnej badanych matek w czasie pandemii COVID-19

W pierwszym kroku przeprowadzanych analiz dokonano charakterystyki sytuacji, w jakiej znalazły się badane matki w czasie pandemii COVID-19. Zwrócono uwagę m.in. na ich sytuację rodzinną, w tym tryb pracy badanych matek i ich mężów oraz tryb nauki dzieci oraz na liczbę i specyfikę stresorów, z którymi konfrontowały się badane.

Większość kobiet (78,1%) była aktywna zawodowo. Spośród nich 52,3% wykonywała swoje obowiązki zawodowe wyłącznie stacjonarnie, 38,7% hybrydowo, 9% wyłącznie zdalnie. Niemal wszystkie respondentki (92,8%) deklarowały, iż ich partner pracuje zawodowo – 78,1% w trybie stacjonarnym, 17,4% hybrydowym, 4,5% zdalnie 4,5%. Dzieci uczyły się w różnej formie: 34,7% w trybie hybrydowym, 33,6% stacjonarnie, pozostałe 31,7% wyłącznie w trybie zdalnym.

W ocenie 62,9% badanych kobiet pracujących, w porównaniu do sytuacji sprzed pandemii, godzenie zobowiązań zawodowych i rodzinnych stało się trudniejsze, 27,7% zbadanych matek uważała, iż jest tak samo łatwe jak przed pandemią, 9,4% że jest łatwiejsze. Zapewnienie wszystkim członkom rodziny warunków i sprzętów (np. laptop, komputer), koniecznych do realizacji pracy i nauki zdalnej nie stanowiło problemu dla 46,4% respondentek, pozostałe oceniły, iż jest to problem, z którymi mierzą się czasami (41,7%), często (9,2%), stale (2,8%). Pandemia sprawiła, iż 50,3% respondentek bardziej zaangażowała się w pomoc dzieciom w nauce, 32,5% badanych oceniło, iż stopień ich zaangażowania nie uległ zmianie.

Do najczęściej doświadczanych stresorów w związku z sytuacją pandemii należały: trudności w dostępie do służby zdrowia (49,7%), zakłócenie dotychczasowego stylu/trybu życia (46,7%), trudności związane z nauką zdalną dzieci (45,0%), ograniczenia realizacji zainteresowań (44,2%), niepewność jutra/przyszłości (34,2%). Szczegółowe dane dotyczące doświadczanych trudności związanych z pandemią prezentuje wykres 1.

Tabela 1. Dane dotyczące trybu pracy badanych matek i ich partnerów oraz trybu nauki dzieci

Tryb wykonywanej pracy – osoba badana (%)	
Wyłącznie zdalnie	9,0
Wyłącznie stacjonarnie	52,3
Zarówno zdalnie, jak i stacjonarnie	38,7
Tryb wykonywanej pracy – partner (%)	
Wyłącznie zdalnie	4,5
Wyłącznie stacjonarnie	78,1
Zarówno zdalnie, jak i stacjonarnie	17,4
Tryb nauki dzieci (%)	
Zdalny	31,7
Stacjonarny	33,6
Zarówno zdalny, jak i stacjonarny	34,7

Tabela 2. Trudności związane z sytuacją pandemii

Zapewnienie wszystkim członkom rodziny warunków i sprzętów koniecznych do realizacji pracy i nauki (%)	
Nie jest problemem	46,4
Czasami jest problemem	41,7
Często jest problemem	9,2
Stale jest problemem	2,8
W porównaniu do sytuacji sprzed pandemii zaangażowanie i ilość czasu poświęcanego na pomoc dzieciom w nauce (%)	
Zmniejszyły się	7,2
Nie uległy zmianie	32,5
Raczej się zwiększyły	37,2
Zdecydowanie się zwiększyły	23,1
Poczucie kompetencji wobec udzielenia pomocy w nauce dzieciom (%)	
Bardzo kompetentna	12,5
Raczej kompetentna	50,6
Trochę kompetentna, trochę niekompetentna	27,2
Raczej niekompetentna	7,8
Zdecydowanie niekompetentna	1,9
Godzenie zobowiązań zawodowych i rodzinnych (%)	
Zdecydowanie łatwiejsze	2,0
Nieco łatwiejsze	7,4
Tak samo łatwe, jak przed pandemią	27,7
Trochę trudniejsze	41,0
Zdecydowanie trudniejsze	21,9

4.2. Wyniki badania – statystyki opisowe rozkładu zmiennych i korelacje dwu-zmiennowe

Testowanie przyjętego modelu teoretycznego zależności między zmiennymi poprzedzone zostało obliczeniem statystyk opisowych rozkładu zmiennych (średnia, odchylenie standardowe, wartość minimalna i maksymalna, skośność i kurtoza (tabela 3).

Stwierdzono istotny statystycznie, dodatni umiarkowany związek poczucia zagrożenia COVID-19 z sumą trudności wywołanych pandemią COVID-19.

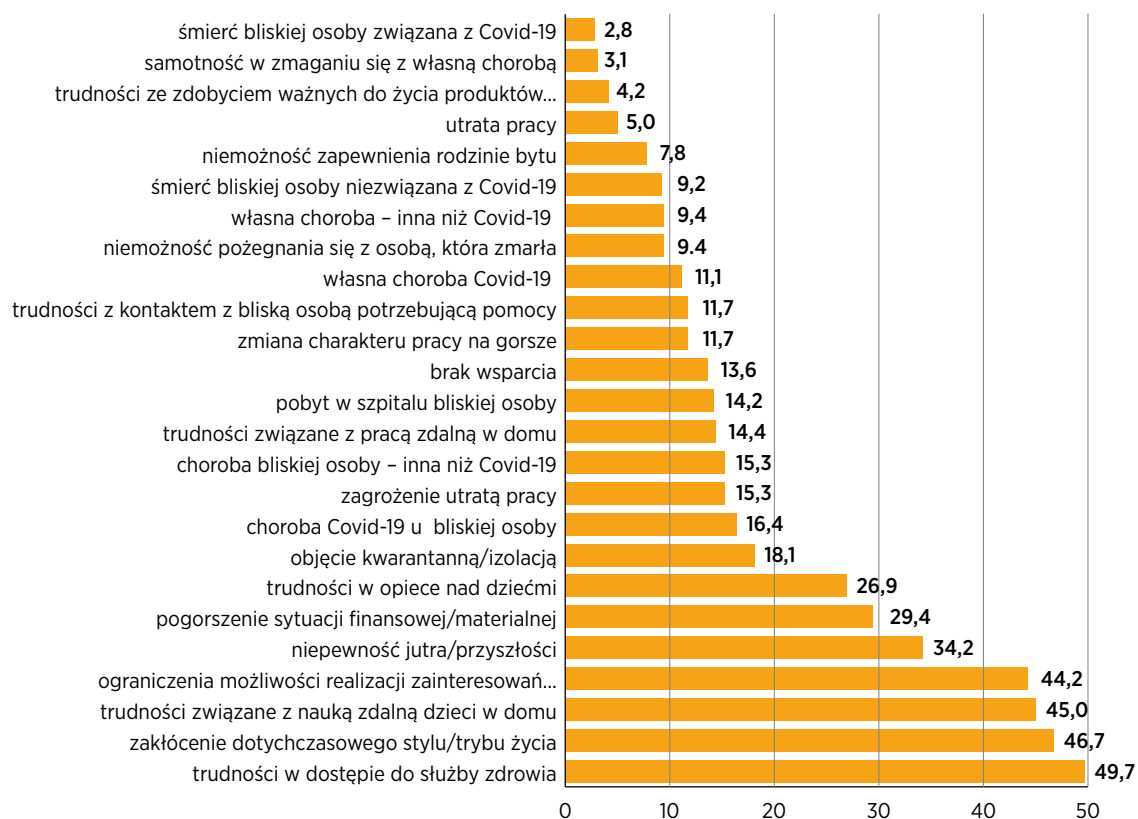
Tabela 3. Statystyki opisowe rozkładu zmiennych uwzględnionych w badaniu

	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Skośność</i>	<i>Kurtoza</i>
Poczucie zagrożenia COVID-19	21,67	8,37	5	35	-0,42	-0,65
Suma trudności wywołanych pandemią	4,70	3,58	0	22	0,99	1,71
Satysfakcja z małżeństwa	25,12	8,11	5	35	-0,67	-0,04
Współpraca rodzicielska	124,83	37,31	8	198	-0,05	-0,25
Satysfakcja z życia	21,18	5,47	5	35	-0,17	0,73

Tabela 4. Wartości współczynników korelacji r Pearsona między zmiennymi uwzględnionymi w badaniu

Zmienne	1	2	3	4	5
1. Poczucie zagrożenia COVID-19					
2. Suma trudności wywołanych pandemią	0,43**				
3. Satysfakcja z małżeństwa	0,25	-0,05			
4. Współpraca rodzicielska	-0,02	0,00	0,74**		
5. Satysfakcja z życia	0,03	-,21*	0,52**	0,38**	

Oznaczenia poziomu istotności: **p<0,01; *p<0,05

Wykres 1. Negatywne doświadczenia związane z pandemią koronawirusa (odsetek matek zgłaszających dane doświadczenie)

Zauważano ujemny, słaby związek sumy trudności wywołanych COVID-19 z satysfakcją z życia. Satysfakcja z małżeństwa koreluje dodatnio, umiarkowanie z satysfakcją z życia oraz wysoko ze współpracą rodzicielską. Współpraca rodzicielska wiąże się dodatnio nisko z satysfakcją z życia (tab. 4).

4.3. Wyniki hierarchicznej regresji liniowej

Celem identyfikacji zmiennych, które wyjaśniają variancję satysfakcji z życia oraz satysfakcji z małżeństwa, wykonano hierarchiczną analizę regresji metodą krokową z przyjętym progiem odrzucenia zmiennej nieistotnej statystycznie z modelu ($p < 0,05$). W pierwszym bloku zmiennych wprowadzano zmienne demograficzne: 1) sytuacja finansowa (skala pięciostopniowa Likerta; wyższy wynik oznaczał lepszą sytuację finansową); 2) status zawodowy badanej osoby (1 – pracuje; 0 – nie pracuje) oraz; 3) status zawodowy partnera (1 – pracuje; 0 – nie pracuje); 4) wiek; 5) liczba dzieci; 6) wykształcenie, które

rekodowano na zmienną typu *dummy*. W efekcie zamiast jednej zmiennej kategorycznej wykształcenie o czterech poziomach, analizowano trzy zmienne: zawodowe, średnie i wyższe (1 – występuje; 0 – nie występuje), zgodnie z regułą kodowania: liczba zmiennych *dummy* = liczba poziomów zmiennej – 1. W drugim bloku wprowadzono zmienne związane ze stresem: 1) liczba stresorów (wyższy wynik wskazuje na większą liczbę stresorów związanych z pandemią); 2) poczucie zagrożenia Covid 19 (wyższy wynik wskazuje na większe poczucie zagrożenia). W ostatnim bloku wprowadzono zmienną: współpraca rodzicielska. W ten sposób program stopniowo wprowadzał poszczególne zmienne do modelu odrzucając te, które były nieistotne statystycznie na poprzednich etapach. Wyniki zaprezentowano w tabelach 5 i 6.

Przeprowadzona analiza regresji została zatrzymana na piątym modelu, w których kolejno dodawano zmienne, aby ocenić ich wpływ na wyjaśnianą variancję satysfakcji z życia (tabela 5). W pierwszym modelu, istotnym predyktorem był poziom sytuacji

Tabela 5. Hierarchiczna regresja liniowa analizująca czynniki wyjaśniające zmienność w zakresie satysfakcji z życia

Model	Predyktor	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	ΔF	R^2_{adj}	ΔR^2
1	(Stała)	13,23	1,46		9,05	<,001	30,70***		,076	
	Sytuacja finansowa	2,29	0,41	0,28	5,54	<,001				
2	(Stała)	15,69	1,64		9,56	<,001	20,71***	9,96**	,099	,023
	Sytuacja finansowa	2,48	0,41	0,30	6,02	<,001				
	Praca – partner	-3,37	1,07	-0,16	-3,16	,002				
3	(Stała)	15,31	1,64		9,32	<,001	15,30***	4,10*	,107	,008
	Sytuacja finansowa	2,73	0,43	0,34	6,37	<,001				
	Praca – partner	-2,90	1,09	-0,14	-2,66	,008				
	Praca – badany	-1,31	0,65	-0,11	-2,03	,044				
4	(Stała)	16,73	1,69		9,92	<,001	14,18***	9,70**	,128	,021
	Sytuacja finansowa	2,53	0,43	0,31	5,89	<,001				
	Praca – partner	-2,60	1,08	-0,12	-2,41	,017				
	Praca – badany	-1,10	0,64	-0,09	-1,72	,087				
	Liczba stresorów	-0,24	0,08	-0,16	-3,11	,002				
5	(Stała)	11,66	1,72		6,79	<,001	23,85***	54,05***	,241	,113
	Sytuacja finansowa	2,04	0,41	0,25	5,02	<,001				
	Praca – partner	-2,43	1,01	-0,12	-2,41	,017				
	Praca – badany	-0,54	0,61	-0,04	-0,89	,374				
	Liczba stresorów	-0,26	0,07	-0,17	-3,58	<,001				
	Współpraca rodzicielska	0,05	0,01	0,34	7,35	<,001				

Adnotacja. *B* - współczynnik niestandardyzowany regresji; *SE* - błąd standardowy; *Beta* - współczynnik standaryzowany regresji; *t* - wynik testu t Studenta; *F* - wynik analizy wariancji; R^2_{adj} - skorygowane R-kwadrat; ΔR^2 - współczynnik zmiany R-kwadrat w kolejnym modelu.

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$.

Tabela 6. Hierarchiczna regresja liniowa analizująca czynniki wyjaśniające zmienność w zakresie satysfakcji z małżeństwa

Model	Predyktor	<i>B</i>	<i>SE</i>	<i>Beta</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	ΔF	R^2_{adj}	ΔR^2
1	(Stała)	16,68	2,21		7,54	<,001	15,09***		,038	
	Sytuacja finansowa	2,43	0,63	0,20	3,88	<,001				
2	(Stała)	16,61	2,18		7,62	<,001	13,86***	12,15***	,067	,029
	Sytuacja finansowa	3,14	0,65	0,26	4,84	<,001				
	Praca – badany	-3,34	0,96	-0,19	-3,49	<,001				
3	(Stała)	0,94	1,67		0,56	,577	157,54***	412,94***	,567	,500
	Sytuacja finansowa	1,68	0,45	0,14	3,74	<,001				
	Praca – badany	-1,58	0,66	-0,09	-2,39	,017				
	Współpraca rodzicielska	0,16	0,01	0,72	20,32	<,001				

Adnotacja. *B* - współczynnik niestandardyzowany regresji; *SE* - błąd standardowy; *Beta* - współczynnik standaryzowany regresji; *t* - wynik testu t Studenta; *F* - wynik analizy wariancji; R^2_{adj} - skorygowane R-kwadrat; ΔR^2 - współczynnik zmiany R-kwadrat w kolejnym modelu.

*** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$.

finansowej (7,6%). Okazało się, że lepsza sytuacja finansowa przekładała się na wyższe wyniki w satysfakcji z życia. Dodanie do niego informacji o pracy partnera w drugim modelu zwiększyło wyjaśnioną wariancję do 9,9%, co wskazuje na istotny wpływ zarówno sytuacji finansowej, jak i aktywności zawodowej partnera na satysfakcję z życia. Okazało się, że praca partnera była czynnikiem ryzyka w zakresie poczucia obniżonego poziomu satysfakcji z życia. Kolejne modele uwzględniły również pracę badanego oraz liczbę doświadczanych stresorów, co podniosło poziom wyjaśnionej wariancji do 10,7% i 12,8%. Praca własna oraz większa liczba stresorów były czynnikami ryzyka obniżonej satysfakcji z życia. Ostatni model, w którym dodano zmienną współpracy rodzicielskiej, wykazał najwyższą wyjaśnioną wariancję satysfakcji z życia – 24,1%. Współpraca rodzicielska okazała się najważniejszym predyktorem, sugerując silny dodatni związek z poziomem satysfakcji z życia. Okazało się, że wyższa postrzegana współpraca rodzicielska była czynnikiem ochronnym przed obniżoną satysfakcją z życia. Co więcej, wyniki wykazały, że po wprowadzeniu współpracy rodzicielskiej do modelu, postrzeganie pracy własnej przez osoby badane przestało istotnie wiązać się z ich satysfakcją z życia. Wnioskiem z analizy jest, iż w czasie pandemii oprócz czynników demograficznych: sytuacja finansowa i niewykonywanie pracy przez partnera, to wyższy poziom udanej współpracy rodzicielskiej wyjaśnia satysfakcję z życia. Z kolei doświadczenie stresorów wiąże się z obniżoną satysfakcją z życia, co klasyfikuje je jako czynniki ryzyka. Wykształcenie, poczucie zagrożenia COVID-19, własna aktywność zawodowa matek, wiek badanych i liczba dzieci w rodzinie nie miały istotnego znaczenia dla wyjaśniania satysfakcji matek z życia w czasie pandemii.

Przeprowadzona analiza (tabela 6), wykazała, iż w pierwszym modelu ponownie uwzględniono sytuację finansową jako najważniejszy czynnik demograficzny. Sytuacja finansowa wykazywała istotny dodatni związek z satysfakcją z życia małżeńskiego, a zależność ta wyjaśniała 3,8% wariancji zmiennej zależnej. Dodanie do modelu informacji o pracy badanego w drugim modelu przyniosło istotny wzrost wyjaśnionej wariancji do 6,7%. Okazało się, że posiadanie pracy wiązało się z niższą satysfakcją z mał-

żeństwa w porównaniu do sytuacji, gdy osoba badana pracy nie posiadała. Dodanie do modelu współpracy rodzicielskiej w trzecim modelu znacznie zwiększyło wyjaśnioną wariancję do 56,7%, co sugerowało, że to właśnie współpraca rodzicielska najlepiej wyjaśnia satysfakcję z małżeństwa na bazie zebranych danych. Wnioskiem z analizy jest to, że poza czynnikami demograficznymi: sytuacja finansowa i własny status zawodowy (niewykonywanie pracy zawodowej), znaczącym predyktorem satysfakcji z małżeństwa jest udana współpraca rodzicielska. Wsparcie i kooperacja w ramach relacji z drugim rodzicem, są kluczowymi elementami wyjaśniającymi poziom satysfakcji matek z życia małżeńskiego. Pozostałe czynniki okazały się nie być istotnie związane ze zmienną zależną. Warto podkreślić, iż znaczenia okazały się nie mieć także czynniki związane z pandemią – poczucie zagrożenia COVID-19 i stresory związane z pandemią.

5. Dyskusja wyników

Prezentowane badanie miało na celu zbadanie znaczenia współpracy rodzicielskiej w wyjaśnianiu satysfakcji z życia oraz satysfakcji z małżeństwa matek w czasie pandemii COVID-19. Stwierdzono, iż z perspektywy matek biorących udział w badaniu, pandemia stanowiła bardzo trudny moment w życiu ich rodzin. Sytuacja epidemiologiczna i wprowadzone z jej powodu restrykcje stały się dla badanych źródłem licznych stresorów. Do najczęstszych stresorów, z którymi zmagaly się zbadane matki należały: trudności w dostępie do służby zdrowia, zakłócenie dotychczasowego stylu życia oraz trudności związane z nauką zdalną dzieci.

W badaniu własnym oczekiwano, iż jakość współpracy rodzicielskiej jest w dodatnim związku z satysfakcją z małżeństwa (H1) oraz z satysfakcją z życia (H2). Po uwzględnieniu w analizach zmiennych, które zgodnie z przeglądem literatury przedmiotu mają istotne znaczenie dla wyjaśniania satysfakcji z małżeństwa i satysfakcji z życia (sytuacja finansowa rodziny, status zawodowy rodziców, wiek matki, liczba dzieci w rodzinie, wykształcenie rodziców) oraz wskaźników pandemii (poczucie zagrożenia COVID-19, suma stresorów doświadczanych w związku z pandemią),

współpraca rodzicielska wyjaśniła dodatkowe 11,3% wariancji satysfakcji z życia oraz 50% wariancji satysfakcji z małżeństwa. W obydwu przypadkach współpraca rodzicielska jest najważniejszym predyktorem wyjaśniającym satysfakcję.

Przeprowadzone analizy ukazały, iż zmiennymi mającymi istotne znaczenie w wyjaśnianiu satysfakcji z życia są: sytuacja finansowa, status zawodowy partnera, liczba doświadczanych stresorów oraz współpraca rodzicielska. Lepsza sytuacja finansowa i bardziej udana współpraca rodzicielska łączą się z większą satysfakcją z życia. Aktywność zawodowa partnera oraz większa liczba stresorów związanych z pandemią stanowiły zaś czynniki ryzyka dla obniżania się satysfakcji z życia. Analiza czynników wyjaśniających zmienność w zakresie satysfakcji z małżeństwa ukazała zaś, iż sposób, w jaki matki oceniają relację z małżonkiem zależy od sytuacji finansowej rodziny, statusu zawodowego matki oraz od jakości współpracy rodzicielskiej. Bardziej zadowolone z relacji małżeńskiej były matki z rodzin mających lepszą sytuację finansową, niepodejmujące aktywności zawodowej oraz te, które współpracę rodzicielską oceniały pozytywniej.

Jak wskazują badacze (Binder, 2022; Smoder, 2021) w dobie pandemii każda forma pracy – zdalna, stacjonarna, czy też hybrydowa – łączyć się mogła z różnymi negatywnymi efektami w obszarze funkcjonowania rodziny i jej członków. W przypadku kobiet realizujących pracę w formie zdalnej mowa m.in. o poczuciu przytłoczenia obowiązkami, zmęczeniu, frustracji, obniżeniu się stanu zdrowia, spadku jakości wykonywanej pracy (szczególnie w przypadku kobiet sprawujących opiekę nad małymi dziećmi) oraz relacji małżeńskich. Również stacjonarna forma pracy narażała kobiety na przeciążenie obowiązkami, a dodatkowo wiązała się z poczuciem zmniejszenia się ilości wspólnie spędzanego, rodzinnego czasu (Binder, 2022). W sytuacji pandemii, gdy realizacja obowiązków zawodowych mogła szczególnie utrudniać angażowanie się w relacje rodzinne, w tym w relacje ze współmałżonkiem, nieaktywne zawodowo kobiety mogły zatem lepiej oceniać swoją relację małżeńską. Uzyskane w badaniu wyniki wskazują także, iż w czasie pandemii bardziej zadowolone z życia

były kobiety, których partnerzy byli nieaktywni zawodowo. Być może niepracujący partnerzy mogli bardziej angażować się w role rodzinne (m.in. w opiekę nad dziećmi, pomoc im w nauce, czy też wykonywanie obowiązków domowych), wspierając swoje partnerki w zarządzaniu życiem rodzinnym i odciążając ich z wykonywania części obowiązków.

Lepsza sytuacja finansowa oraz większe wsparcie i kooperacja w sprawach związanych z dzieckiem okazały się czynnikami wyjaśniającymi obydwa wskaźniki adaptacji do pandemii COVID-19. Uzyskane wyniki pozostają w zgodzie z teorią stresu psychologicznego (Hobfoll, 1989) oraz teorią stresu rodzinnego (McCubbin i in., 1998; Patterson, 2002). Stabilna sytuacja finansowa oraz wsparcie otrzymywane w relacjach rodzinnych stanowić mogą ważne zasoby ułatwiające adaptację do wymagań, w tym do pandemii COVID-19 (Feinberg i in., 2021; McRae i in., 2021; Zawadzki i in., 2022). Mogą ograniczać podatność jednostek i ich rodzin na szkodliwe działanie stresora oraz tworzyć potencjał, który może być wykorzystany, aby jak najlepiej poradzić sobie ze stresem (Heszen-Niejsz, 2000; Hobfoll, 1989).

W świetle uzyskanych wyników zauważono, iż jakość współpracy rodzicielskiej ma szczególnie duże znaczenie w kontekście satysfakcji z małżeństwa. Potwierdza to dostrzeżony uprzednio przez badaczy (Katz, Gottman, 1996; Morrill i in., 2010) silny związek tych dwóch rodzajów relacji, opisywany za pomocą mechanizmu przenikania (Edwards, Rothbard, 2000; Lachowska, 2012). Od momentu powstania, współpraca rodzicielska staje się obszarem, w którym partnerzy podejmują nierzadko największą ilość interakcji, a to, na ile są zadowoleni z ich przebiegu wpływa na sposób w jaki oceniają swoje relacje partnerskie. Nastrój i emocje powstałe w relacji między ojcem i matką oraz między mężem i żoną silnie na siebie oddziałują (Katz, Gottman, 1996; Liu, Wu, 2018; Morrill i in., 2010). Wsparcie, bliskość, aprobatę i porozumienie we współpracy rodzicielskiej sprzyjają budowaniu intymności i zaangażowaniu w relacje małżeńskie (Feinberg, 2002; 2003).

Zrealizowany projekt posiada pewne ograniczenia, które należy uwzględnić podczas interpretacji wyników. Ważnym ograniczeniem dotyczącym badanej grupy jest jej niereprezentatywny charakter.

Wyklucza to możliwość uogólniania stwierdzonych zależności. Kolejnym znaczącym ograniczeniem badania własnego jest korelacyjny charakter przeprowadzonych analiz, uniemożliwiający formułowanie wniosków na temat kierunku zależności pomiędzy analizowanymi zmiennymi.

Podsumowanie

Uzyskane wyniki pozostają w zgodzie z założeniami systemowej teorii rodziny (Minuchin, 1974) oraz Ekologicznego Modelu Współpracy Rodzicielskiej (Feinberg, 2003). Ukazują kluczową rolę współpracy rodzicielskiej w wyjaśnianiu satysfakcji zbadanych matek znajdujących się w trudnej, wymagającej sytuacji. Stwierdzono, iż współpraca rodzicielska stanowi czynnik, który w bezpośredni sposób od-

działuje na obszar indywidualnego funkcjonowania rodzica. Jakość relacji między rodzicami wydaje się pełnić kluczową rolę w wyjaśnianiu satysfakcji z małżeństwa matek.

Zależności uzyskane w badaniach mają wartość praktyczną. Umacnianie współpracy w podsystemie rodzicielskim, niezależnie od innych czynników, ma ogromne pozytywne znaczenie dla satysfakcji z życia i małżeństwa. Wskazuje to na potrzebę uwzględnienia kwestii współpracy między rodzicami w programach terapeutycznych. Specjalistyczna pomoc w budowaniu współpracy rodzicielskiej (zorientowana np. na podnoszenie jakości wzajemnej komunikacji, rozwiązywanie konfliktów i budowanie porozumienia w sprawach opiekuńczo-wychowawczych) przyczynić się może zarówno do wzrostu zadowolenia matek z tej relacji, jak również do ich zadowolenia z relacji małżeńskiej i ogólnej satysfakcji z życia.

Bibliografia

- Augustijn, L. (2023). Post-separation Care Arrangements and Parents' Life Satisfaction: Can the Quality of Co-parenting and Frequency of Interparental Conflict Explain the Relationship? *Journal of Happiness Studies*, 24, 1-20. <https://doi.org/10.1007/s10902-023-00643-5>
- Bakiera, L. (2014). Zaangażowanie w rodzicielstwo na tle współczesnej rodziny. *Kultura i Edukacja*, 102(2), 146-172. <https://doi.org/10.15804/kie.2014.02.07>
- Bebel, A. (2020). Sytuacja dużych rodzin podczas pandemii COVID-19. Związek Dużych Rodzin „Trzy Plus”.
- Bianchi, S.M., Sayer, L.C., Milkie, M.A., & Robinson, J.P. (2012). Housework: Who Did, Does or Will Do It, and How Much Does It Matter? *Social Forces*, 91(1), 55-63. <https://doi.org/10.1093/sf/sos120>
- Binder, P. (2022). Praca zdalna w czasie pandemii i jej implikacje dla rodzin z dziećmi – Badanie jakościowe. *Przegląd Socjologii Jakościowej*, 18(1), 82-110. <https://doi.org/10.18778/1733-8069.18.1.05>
- Bonds, D., Gondoli, D. (2007). Examining the Process by Which Marital Adjustment Affects Maternal Warmth: The Role of Coparenting Support as a Mediator. *Journal of Family Psychology*, 21(2), 288-296. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.21.2.288>
- Carlson, D.L., Petts, R.J., Pepin, J.R. (2022). Changes in US Parents' Domestic Labor During the Early Days of the COVID-19 Pandemic. *Sociological Inquiry*, 92(3), 1217-1244. <https://doi.org/10.1111/soin.12459>
- Collins, C., Landivar, L.C., Ruppanner, L., Scarborough, W.J. (2021). COVID-19 and the gender gap in work hours. *Gender, Work & Organization*, 28(S1), 101-112. <https://doi.org/10.1111/gwao.12506>
- Conway, L.G., Woodard, S.R., Zubrod, A. (2020). *Social Psychological Measurements of COVID-19: Coronavirus Perceived Threat, Government Response, Impacts, and Experiences Questionnaire*. <https://doi.org/10.31234/osf.io/z2x9a>
- Cummins, M.W., Brannon, G.E. (2022). Mothering in a Pandemic: Navigating Care Work, Intensive Motherhood, and COVID-19. *Gender Issues*, 39(2), 123-141. <https://doi.org/10.1007/s12147-022-09295-w>
- Daszykowska-Tobiasz, J. (2022). Funkcjonowanie polskich rodzin w czasie pandemii COVID-19 – Przegląd badań, (W:) M. Szast i B. Więckiewicz (red.), *Obraz rodziny i młodzieży pod koniec drugiej dekady XXI wieku: wybrane aspekty*, 11-34. Wydawnictwo Naukowe UP.
- Diener, E., Emmons, R.A., Larsen, R.J., Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13
- Edwards, J.R., Rothbard, N.P. (2000). Mechanisms linking work and family: Clarifying the relationship between work and family constructs. *The Academy of Management Review*, 25(1), 178-199. <https://doi.org/10.2307/259269>
- Ellis, W.E., Dumas, T.M., & Forbes, L.M. (2020). Physically isolated but socially connected: Psychological adjustment and stress among adolescents during the initial COVID-19 crisis. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 52(3), 177-187. <https://doi.org/10.1037/cbs0000215>
- Feinberg, M.E. (2002). Coparenting and the transition to parenthood: A framework for prevention. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 5(3), 173-195. <https://doi.org/10.1023/A:1019695015110>
- Feinberg, M.E. (2003). The Internal Structure and Ecological Context of Coparenting. A Framework for Research and Intervention. *Parenting: Science and Practice*, 1(3(2)), 95-131.
- Feinberg, M.E., Brown, L.D., Kan, M.L. (2012). A Multi-Domain Self-Report Measure of Coparenting. *Parenting, Science and Practice*, 12(1), 1-21. <https://doi.org/10.1080/15295192.2012.638870>

- Feinberg, M.E., Gedaly, L., Mogle, J., Hostetler, M.L., Cifelli, J.A., Tornello, S.L., Lee, J.-K., Jones, D.E. (2022). Building long-term family resilience through universal prevention: 10-year parent and child outcomes during the COVID-19 pandemic. *Family Process*, 61(1), 76-90. <https://doi.org/10.1111/famp.12730>
- Feinberg, M.E., Jones, D.E., Hostetler, M.L., Roettger, M.E., Paul, I.M., Ehrenthal, D.B. (2016). Couple-Focused Prevention at the Transition to Parenthood, a Randomized Trial: Effects on Coparenting, Parenting, Family Violence, and Parent and Child Adjustment. *Prevention Science: The Official Journal of the Society for Prevention Research*, 17(6), 751-764. <https://doi.org/10.1007/s1121-016-0674-z>
- Feinberg, M.E., Mogle, J.A., Lee, J.-K., Tornello, S.L., Hostetler, M.L., Cifelli, J.A., Bai, S., Hotez, E. (2021). Impact of the COVID-19 Pandemic on Parent, Child and Family Functioning. *Family Process*, 61(1), 361-374. <https://doi.org/10.1111/famp.12649>
- Fillo, J., Simpson, J.A., Rholes, W.S., Kohn, J.L. (2015). Dads doing diapers: Individual and relational outcomes associated with the division of childcare across the transition to parenthood. *Journal of Personality and Social Psychology*, 108(2), 298-316. <https://doi.org/10.1037/a0038572>
- Fong, C.V., Iarocci, G. (2020). Child and Family Outcomes Following Pandemics: A Systematic Review and Recommendations on COVID-19 Policies. *Journal of Pediatric Psychology*, 45(10), 1124-1143. <https://doi.org/10.1093/jpepsy/jsaa092>
- Gable, S., Crnic, K., Belsky, J. (1994). Coparenting within the family system: Influences on children's development. *Family Relations: An Interdisciplinary Journal of Applied Family Studies*, 43(4), 380-386. <https://doi.org/10.2307/585368>
- Gambin, M., Woźniak-Prus, M., Sękowski, M., Cudo, A., Pisula, E., Kiepus-Nawrocka, E., Boruszak-Kiziukiewicz, J., Kmita, G. (2020). Factors related to positive experiences in parent-child relationship during the COVID-19 lockdown. The role of empathy, emotion regulation, parenting self-efficacy and social support. *Family Process*, 63(19), 1-26. <https://doi.org/10.31234/osf.io/yhtqa>
- Gambin, M., Zawadzki, B. (2022). Wstęp. (W:) M. Gambin i B. Zawadzki (red.), *Pandemia COVID-19. Perspektywa psychologiczna*, 15-28. Wydawnictwo Liberi Libri.
- Gębka, M. (2007). Ojciec jako rodziciel. Wizerunki ról rodzinnych. *Roczniki Socjologii Rodziny*, 18, 89-108.
- Giannotti, M., Mazzoni, N., Facchini, M., de Falco, S., Venuti, P., Iandolo, G. (2022). Determinants of maternal stress during COVID-19 outbreak in Italy and Spain: A cross-cultural investigation. *Journal of Family Psychology*, 36(6), 827-838. <https://doi.org/10.1037/fam0000993>
- Heszen-Niejodek, M. (2000). Stres i radzenie sobie – Głównie kontrowersje. (W:) I. Heszen-Niejodek i Z. Ratajczak (red.), *Człowiek w sytuacji stresu. Problemy teoretyczne i metodologiczne*, 12-64. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Hobfoll, S. (1989). Conservation of resources. A new attempt at conceptualizing stress. *American Psychologist*, 44(3), 513-524.
- Juczyński, Z. (2001). *Narzędzia pomiaru w promocji i psychologii zdrowia*. Pracownia Testów Psychologicznych Polskiego Towarzystwa Psychologicznego.
- Katz, L.F., Gottman, J.M. (1996). Spillover effects of marital conflict: In search of parenting and coparenting mechanisms. (W:) J.P. McHale & P.A. Cowan (red.), *Understanding how family-level dynamics affect children's development: Studies of two-parent families*, 57-76. Jossey-Bass/Wiley.
- Kurzępa, J., Leszczyński, K., Przybysz, M.M. (2022). *Rodzina a pandemia*. Wydawnictwo Academicum.
- Lachowska, B. (2012). *Praca i rodzina: Konflikt czy synergia?* Wydawnictwo KUL.
- Lachowska, B. (2021). The threat of coronavirus perceived by the mother and her experiences related to the pandemic versus her relationship with the child. *Quarterly Journal Fides et Ratio*, 47(3), 476-491. <https://doi.org/10.34766/fetr.v47i3.919>
- Lamela, D., Figueiredo, B., Bastos, A., Feinberg, M. (2016). Typologies of Post-divorce Coparenting and Parental Well-Being, Parenting Quality and Children's Psychological Adjustment. *Child Psychiatry and Human Development*, 47(5), 716-728. <https://doi.org/10.1007/s10578-015-0604-5>
- Le, Y., McDaniel, B.T., Leavitt, C.E., Feinberg, M.E. (2016). Longitudinal associations between relationship quality and coparenting across the transition to parenthood: A dyadic perspective. *Journal of Family Psychology*, 30(8), 918-926. <https://doi.org/10.1037/fam0000217>
- Liu, C., Wu, X.-C. (2018). Dyadic effects of marital satisfaction on coparenting in Chinese families: Based on the actor-partner interdependence model. *International Journal of Psychology*, 53(3), 210-217. <https://doi.org/10.1002/ijop.12274>
- Maas, M.K., McDaniel, B.T., Feinberg, M.E., Jones, D.E. (2018). Division of labor and multiple domains of sexual satisfaction among first-time parents. *Journal of Family Issues*, 39(1), 104-127. <https://doi.org/10.1177/0192513X15604343>
- Mallette, J.K., Futris, T.G., Oshri, A., Brown, G.L. (2020). Paternal support and involvement in unmarried fragile families: Impacts on long-term maternal mental health. *Family Process*, 59(2), 789-806. <https://doi.org/10.1111/famp.12456>
- Markowska-Manista, U., Zakrzewska-Oleędzka, D. (2020). Family with children in times of pandemic – what, where, how? Dilemmas of adult-imposed prohibitions and orders. *Society Register*, 4(3), 89-110. <https://doi.org/10.14746/sr.2020.4.3.05>
- McCubbin, H.I., Joy, C.B., Cauble, A.E., Comeau, J.K., Patterson, J.M., Needle, R.H. (1980). Family stress and coping: A decade review. *Journal of Marriage and the Family*, 42(4), 855-871. <https://doi.org/10.2307/351829>
- McRae, C.S., Overall, N.C., Henderson, A.M.E., Low, R.S.T., Chang, V.T. (2021). Parents' distress and poor parenting during a COVID-19 lockdown: The buffering effects of partner support and cooperative coparenting. *Developmental Psychology*, 57(10), 1623-1632. <https://doi.org/10.1037/dev0001207>
- Michoń, P. (2016). Zabawa czy rutyna? Podział czynności związanych z opieką nad dzieckiem pomiędzy kobietę i mężczyznę w gospodarstwach domowych w Polsce. *Studia Romanica Posnaniensia*, 4, 55-73. <https://doi.org/10.18559/SOEP.2016.9.4>
- Mińska-Musa, K., Krakowiak, M., Zdun-Ryżewska, A., Błazek, M., Słoniewski, P. (2021). Funkcjonowanie Polaków w okresie pandemii COVID-19 z uwzględnieniem poziomu ich wykształcenia i płci. *Psychiatria*, 18, 92-96. <https://doi.org/10.5603/PSYCH.2021.0012>
- Minuchin, S. (1974). *Families & family therapy*. Harvard University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvjz83h8>
- Morrill, M.I., Hines, D.A., Mahmood, S., Córdova, J.V. (2010). Pathways between marriage and parenting for wives and husbands: The role of coparenting. *Family Process*, 49(1), 59-73. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2010.01308.x>
- Norton, R. (1983). Measuring Marital Quality: A Critical Look at the Dependent Variable. *Journal of Marriage and Family*, 45(1), 141-151. <https://doi.org/10.2307/351302>
- Oosterhoff, B., Palmer, C.A., Wilson, J., Shook, N. (2020). Adolescents' Motivations to Engage in Social Distancing During the COVID-19 Pandemic: Associations With Mental and Social Health. *The Journal of Adolescent Health*, 67(2), 179-185. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2020.05.004>

- Paredes, M.R., Apaolaza, V., Fernandez-Robin, C., Hartmann, P., Yañez-Martinez, D. (2021). The impact of the COVID-19 pandemic on subjective mental well-being: The interplay of perceived threat, future anxiety and resilience. *Personality and Individual Differences*, 170, 110455. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2020.110455>
- Patterson, J.M. (2002). Understanding family resilience. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 234-246. <https://doi.org/10.1002/jclp.10019>
- Petts, R.J., Carlson, D.L., Pepin, J.R. (2021). A gendered pandemic: Childcare, homeschooling, and parents' employment during COVID-19. *Gender, Work and Organization*, 28(S 2), 515-534. <https://doi.org/10.1111/gwao.12614>
- Prime, H., Wade, M., Browne, D.T. (2020). Risk and resilience in family well-being during the COVID-19 pandemic. *American Psychologist*, 75(5), 631-643. <https://doi.org/10.1037/amp0000660>
- Pruett, M.K., Alschech, J., Saini, M. (2021). The Impact of Coparenting on Mothers' COVID-19-Related Stressors. *Social Sciences*, 10(8), 311. <https://doi.org/10.3390/socsci10080311>
- Russell, B.S., Hutchison, M., Tambling, R., Tomkunas, A.J., Horton, A.L. (2020). Initial Challenges of Caregiving During COVID-19: Caregiver Burden, Mental Health, and the Parent-Child Relationship. *Child Psychiatry & Human Development* 51(5), 671-682. <https://doi.org/10.1007/s10578-020-01037-x>
- Sevilla, A., Smith, S. (2020). Baby steps: The gender division of childcare during the COVID-19 pandemic. *Oxford Review of Economic Policy*, 36, S169-S186. <https://doi.org/10.1093/oxrep/graa027>
- Smoder A. (2021). Praca zdalna w warunkach pandemii – wybrane zagadnienia. *Polityka Społeczna*, 566-567(5-6), 26-35. <https://doi.org/10.5604/01.3001.0015.2582>
- Vagnini, D., Hou, W.K., Hougen, C., Cano, A., Bonanomi, A., Facchin, F., Molgora, S., Pagnini, F., Saita, E. (2022). The impact of COVID-19 perceived threat and restrictive measures on mental health in Italy, Spain, New York, and Hong Kong: An international multisite study. *Frontiers in Psychology*, 13. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.1002936>
- Van Egeren, L.A. (2004). The Development of the Coparenting Relationship Over the Transition to Parenthood. *Infant Mental Health Journal*, 25(5), 453-477. <https://doi.org/10.1002/imhj.20019>
- Weissman, S., Cohen, R.S. (1985). The parenting alliance and adolescence. *Adolescent Psychiatry*, 12, 24-45.
- Więsyk, S., Wojtasiński, M., Tużnik, P., Lachowska, B., Feinberg, M.E., Favez, N. (2024). Polish Adaptation of the Coparenting Relationship Scale. *European Journal of Psychological Assessment*, <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000825>
- Zawadzki, B., Popiel, A., Bielecki, M., Mroziński B., Pragłowska, E. (2022). Negatywne reakcje emocjonalne na stres pandemii wirusa SARS-CoV-2: Rola stresorów, cech osobowości i poznawczych strategii regulacji emocji zorientowanych na unikanie. (W:) M. Gambin i B. Zawadzki (red.), *Pandemia COVID-19. Perspektywa psychologiczna*, 89-125. Wydawnictwo Liberi Libri.
- Zou, S., Wu, X., Ren, Y., Wang, X. (2022). Actor-partner association of work-family conflict and parental depressive symptoms during COVID-19 in China: Does coparenting matter? *Applied Psychology. Health and Well-Being*, 14(2), 434-452. <https://doi.org/10.1111/aphw.12312>